

JAN BAJTLIK

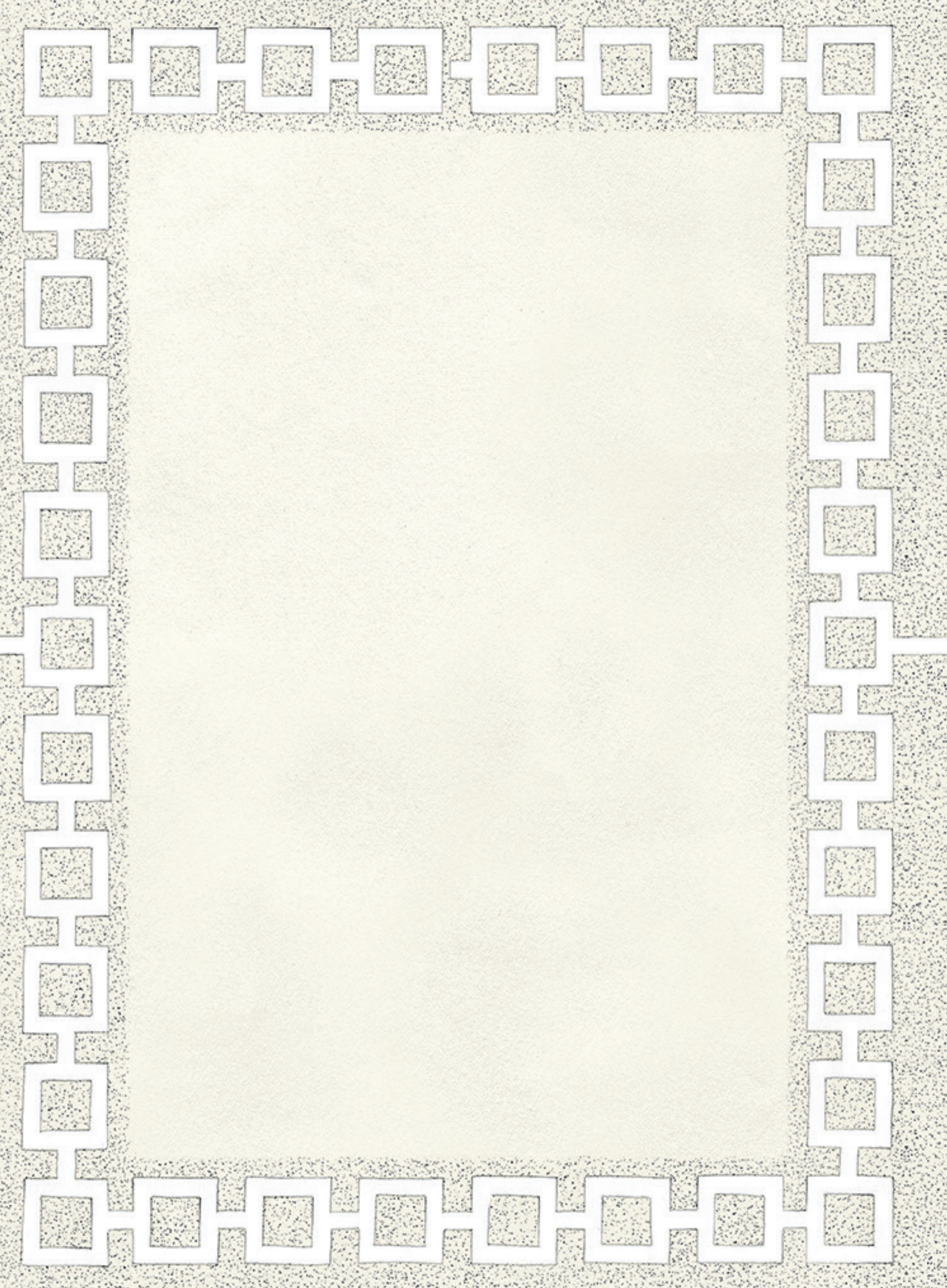
DE GRIEKSE MYTHEN

VERHALEN EN LABYRINTEN

VERTAALD DOOR GREET PAUWELIJN

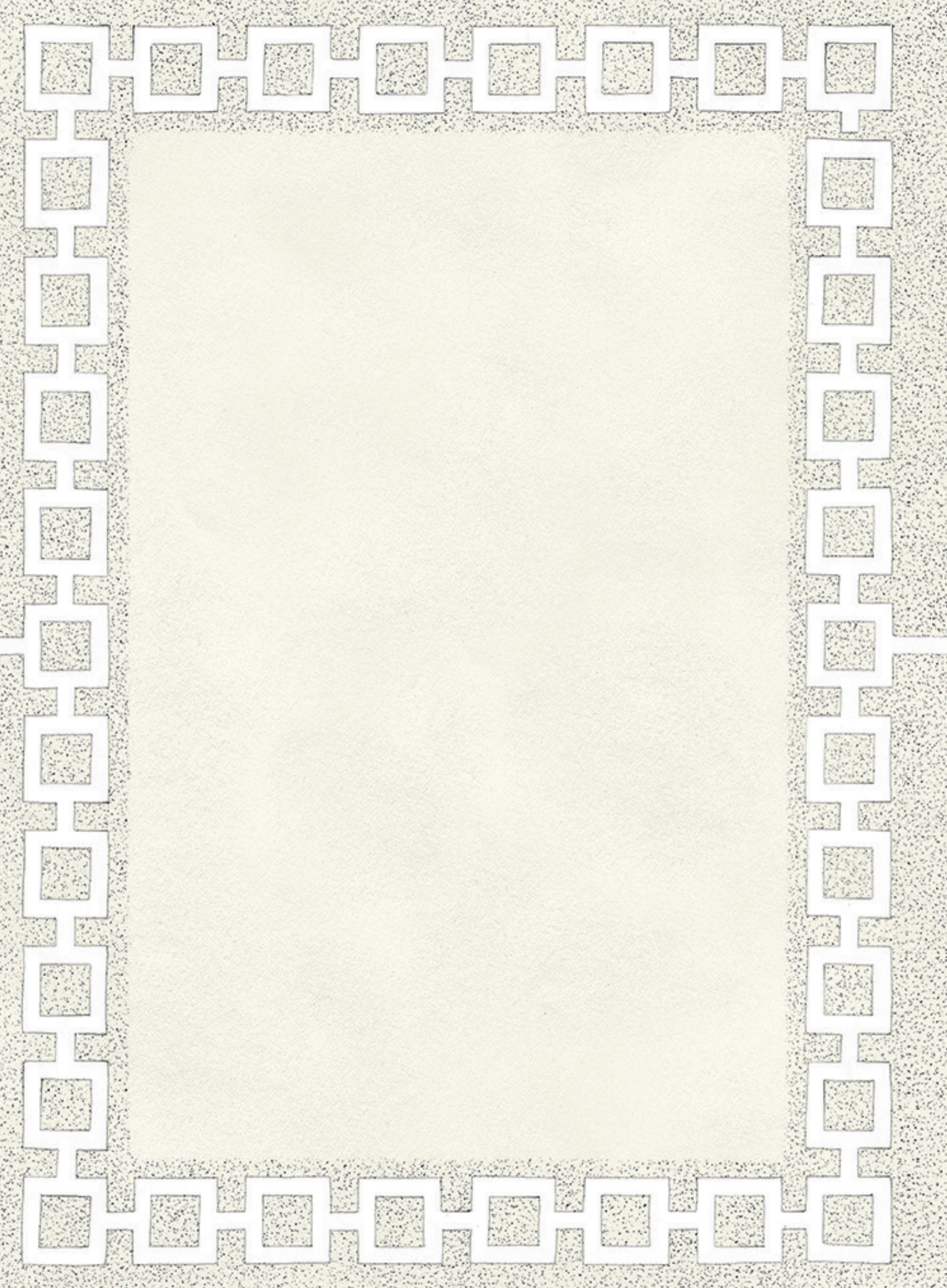

 LANNOO

INHOUD

Inleiding	→ p. 5
De wereld volgens de oude Grieken	→ p. 6
Typhon	→ p. 8
Prometheus en de mensen	→ p. 10
De twaalf werken van Herakles	→ p. 12
Het labirint van de Minotaurus	→ p. 14
De labirintdans	→ p. 16
Het paleis van Knossos, 10de-9de eeuw v.Chr.	→ p. 18
Bestiarium	→ p. 20
Het schip Argo	→ p. 22
De expeditie naar het Gulden Vlies	→ p. 24
De Trojaanse Oorlog, deel I: De expeditie van de Achaeërs	→ p. 26
De Trojaanse Oorlog, deel II: De belegering	→ p. 28
De Trojaanse Oorlog, deel III: De inname van Troje	→ p. 30
De reis van Odysseus, deel I: Het eiland der cyclopen	→ p. 32
De reis van Odysseus, deel II: Het eiland Aiaia	→ p. 34
De reis van Odysseus, deel III: Naar Ithaka	→ p. 36
Sisyphus	→ p. 38
Oedipus	→ p. 40
De smidse van Hephaestus	→ p. 42
De Kolossus van Rhodos, 3de eeuw v.Chr.	→ p. 44
De Olympische Spelen, 5de eeuw v.Chr.	→ p. 46
De huizen van de oude Grieken, 5de eeuw v.Chr.	→ p. 48
De Akropolis van Athene, 5de-4de eeuw v.Chr.	→ p. 50
Het Griekse theater, 4de eeuw v.Chr.	→ p. 52
Stamboom van de Griekse goden en helden	→ p. 54
Toelichting	→ p. 55

INLEIDING

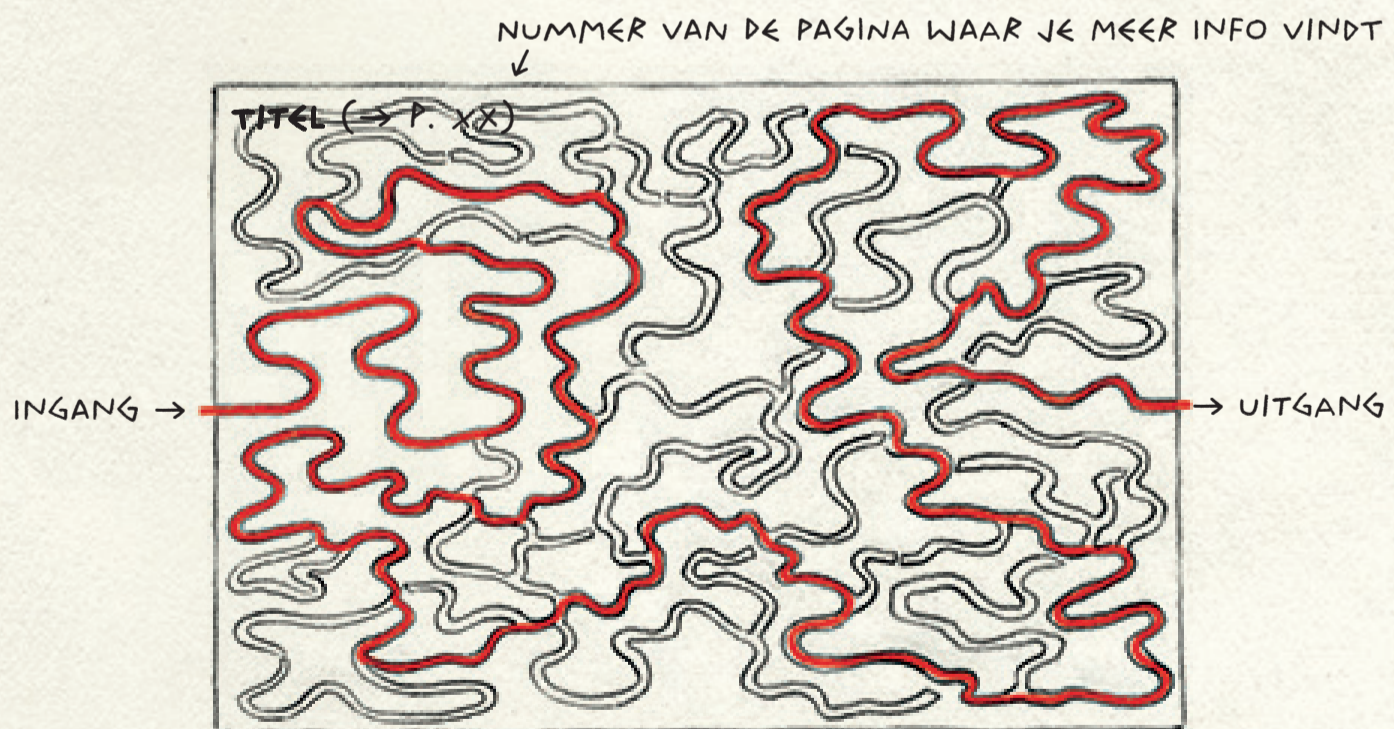
Meer dan 2000 jaar geleden, tijdens de zogenaamde klassieke oudheid, was Griekenland een van de belangrijkste landen ter wereld. Op deze plek ontwikkelden zich machtige steden en waren beroemde filosofen, dichters en kunstenaars aan het werk. De kunstwerken, gebouwen, uitvindingen en gebruiken die daar ontstonden, beïnvloedden de cultuur in heel Europa en roepen tot vandaag bewondering op.

Al eeuwenlang zijn mensen over de hele wereld gefascineerd door de Griekse mythen. Door middel van

deze traditionele verhalen gaven de oude Grieken verklaringen voor de hen omringende wereld. De mythen verhaalden over het ontstaan van de wereld en de orde die erin heerste, over de oorsprong van de mens, andere wezens en de natuur en ze brachten ook de levensverhalen van goden en mensen. De labyrinten in dit boek voeren je langs deze verhalen en brengen je terug naar het Griekenland van duizenden jaren geleden. Tijdens je rondreis kom je meer te weten over het buitengewone levenslot van mythologische helden en ontdek je hoe de oude Grieken leefden en hun tijd doorbrachten.

HANDLEIDING VOOR DIT BOEK

1. Zoek de juiste weg doorheen de labyrinten.
Slechts één pad voert naar de uitgang.
2. Leer de mythen en wereld van de oude Grieken kennen:
bekijk de illustraties, ontdek de details en lees de bijschriften.
3. Lees meer over wat je in de illustraties ziet in de toelichting op het einde van het boek.
Volg het paginanummer naast de titel van de illustratie.

DE WERELD VOLGENS DE OUDE GRIEKEN (→ P. 55)

VOORALEER DE WERELD VOOR ÉENS EN ALTIJD OP ORDE WERD GESTELD, VOERDEN DE OLYMPISCHE GODEN OORLOG MET DE GIGANTEN: REUZEN MET SLANGENSTAARTEN IN PLAATS VAN BENEN.

TITANEN
HELIOS
GOD VAN DE ZON

ZEUS
DE CYCLOPEN SCHONKEN ZEUS:
DE BLIKSEM-
DE DONDER
DE BLIKSEM-
SCHICHT

HEPHAESTUS
GOD VAN HET VUUR
EN DE SMEDEN

ARES
GOD VAN
DE OORLOG

DIONYSOS
GOD VAN DE WIJN
EN DE
VRUCHTBAARHEID

HESTIA
GODIN VAN HET
HAARDVUUR

APOLLO
GOD VAN
DE SCHOONHEID,
MUZIEK EN KUNST

DEMETER
GODIN VAN
DE LANDBOUW

GAEA
GODIN VAN DE AARDE

EEN AAMBEELD
ZOU ER NEGEN
DAGEN OVER DOEN
OM UIT DE HEMEL
OP AARDE
TE VALLEN.

MOIRAE
GODIN VAN
HET LOT EN DE
VOORBESTEMMING

ZEUS
OPPERGOD

ATHENA

DIONYSOS

POSEIDON

DE BEER
OLYMPUS
ZITEL VAN
DE GODEN

GIGANT
PORPHYRION

HEPHAESTUS

OFFERS

AARDE
WERELD VAN DE MENSEN

MENSEN

ZEUS

KRONOS
ZOON VAN URANUS

URANUS
GOD VAN DE HEMEL

ARTEMIS
GODIN VAN DE JACHT,
BOSSEN EN DIEREN

ATHENA
GODIN VAN DE WIJSHEID
EN DE RECHTVAARDIGE
OORLOG
PATRONES VAN DE STAD
ATHENE

HERMES
BOODSCHAPPER VAN
DE GODEN
GOD VAN DE REIZIGERS

POSEIDON
ZEEGOD

APHRODITE
GODIN VAN DE LIEDE

ATLAS
TITAN
DIE HET HEMEL-
GEWELDE TOEST

TITANEN

SELENE
GODIN VAN
DE MAAN

OP DE OLYMPUS VOEDEN DE GODEN
ZICH MET NECTAR EN AMBROZIJN,
DIE HEN DE EEUWIGE JEUGD EN
ONSTERFELIJKHEID SCHENKEN.

HERA
VROUW VAN
ZEUS

GAEA HELPT
DE GIGANTEN
BIJ HUN AANVAL
OP DE OLYMPUS.

EROS
GOD VAN DE LIEFDE

APOLLO

POSEIDON

ZEUS

OCEANUS
OUDSTE VAN DE TITANEN
GOD VAN DE RIVER DIE
ROND DE AARDE STROOMT

TARTAROS

TYPHON (P. 55)

PROMETHEUS EN DE MENSEN (→ P. 56)

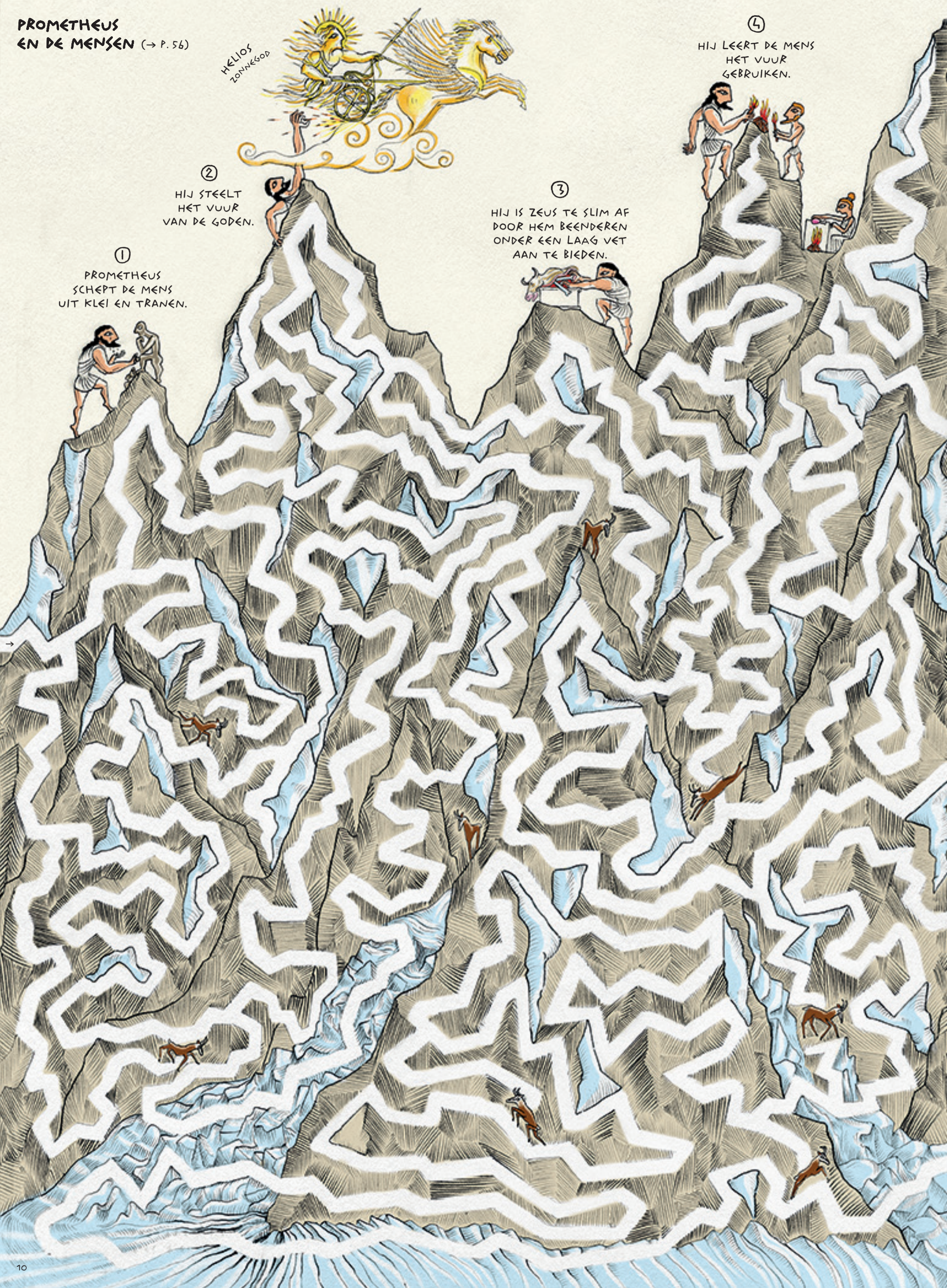
HELIOS
ZONNEGOD

④
HIJ LEERT DE MENS
HET VUUR
GEBRUIKEN.

②
HIJ STEELT
HET VUUR
VAN DE GODEN.

③
HIJ IS ZEUS TE SLIM AF
DOOR HEM BEENDEREN
ONDER EEN LAAG VET
AAN TE BIJEN.

①
PROMETHEUS
SCHEPT DE MENS
UIT KLEI EN TRANEN.

5
HIJ LEERT DE MENS
METAAL SMELTEN
EN HARNASSEN SMEDEN.

ZEUS

7
ZEUS STRAFT
PROMETHEUS DOOR HEM
IN DE KAUKASUS
AAN DE ROTSEN
VAST TE KETENEN.
ELKE DAG PIJKT EEN
GROTE ADELAAR STUKJES
UIT ZIJN LEVER, DIE
ELKE NACHT TERUGGROEIT.

6
PANDORA,
DE VROUW VAN EPIMETHEUS,
OPENT HET VAT
MET DE KWADEN.

8
HERAKLES
REDT
PROMETHEUS.

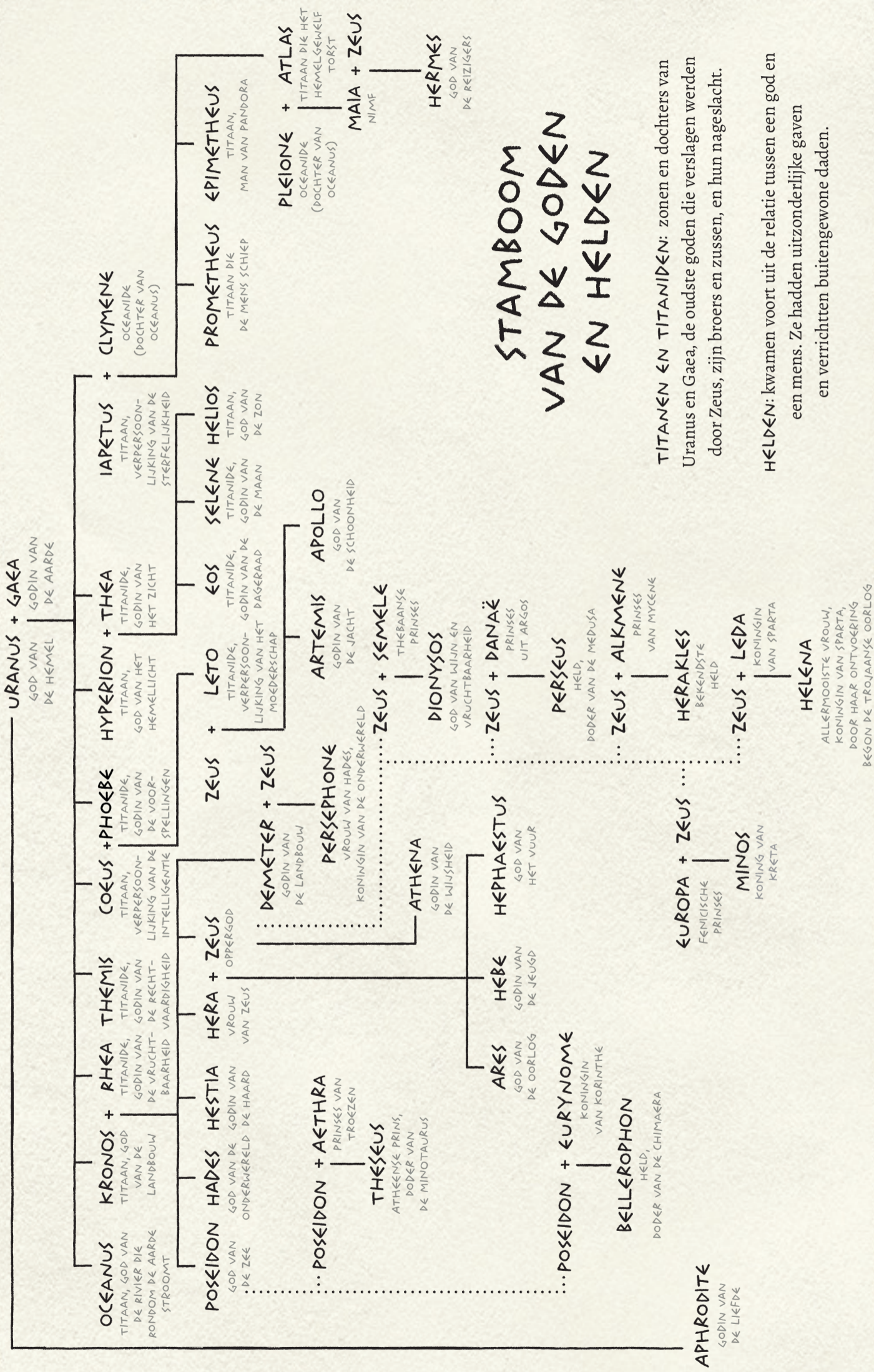
LIJDEN

ZIEKTEN

PIJN

EPIMETHEUS
BROER VAN
PROMETHEUS

STAMBOOM VAN DE GODEN EN HELDEN

TITANÉN EN TITANIDÉN: zonen en dochters van Uranus en Gaea, de oudste goden die verslagen werden door Zeus, zijn broers en zussen, en hun nageslacht.

HELIDÉN: kwamen voort uit de relatie tussen een god en een mens. Ze hadden uitzonderlijke gaven en verrichtten buitengewone daden.

TOELICHTING

DE WERELD VOLGENS DE OUDE GRIEKEN (→ P. 6)

De oude Grieken geloofden dat de wereld werd bestuurd door goden die elk verantwoordelijk waren voor een domein dat belangrijk was voor de mens. Alles begon met het eerste godenpaar: Gaea (godin van de aarde) en Uranus (god van de hemel). Zij gaven het leven aan de titanen, de titaniden, de eenogige cyclopen en de honderdarmigen, reuzen met honderd armen. Uranus, die bang was van zijn eigen kinderen, gooide ze één voor één in de Tartarus, het duisterste deel van de onderwereld. Kronos, de jongste titaan, kwam echter op aandringen van zijn moeder in opstand tegen zijn vader. Hij versloeg hem en nam de macht over het heelal over.

Uit angst hetzelfde lot te ondergaan als Uranus verslond Kronos zijn kinderen bij de geboorte. Zijn vrouw Rhea kon echter een ervan, Zeus, redden. Het was nu zijn beurt om met zijn vader af te rekenen. Hij gaf hem eerst stiekem een braakmiddel, waardoor Kronos de eerder verslonden kinderen opbraakte: Poseidon, Hades, Hera, Demeter en Hestia. Vervolgens bond hij de strijd aan met zijn vader. Kronos werd bijgestaan door de titanen, terwijl Zeus hulp kreeg van zijn broers en zussen, de cyclopen en de honderdarmigen. Zeus versloeg zijn vader, gooide hem in de Tartarus en werd de belangrijkste van alle goden die tot dan toe over de wereld hadden geheerst. Die woonden op de Olympus, de hoogste berg van Griekenland.

De strijd was daarmee nog niet afgelopen voor de goden. De giganten, die uit druppels bloed van Uranus waren voortgekomen, vielen de Olympus aan om er de macht te grijpen. Gaea, de moeder van de titanen, hielp hen daarbij. Omdat de giganten alleen verslagen konden worden door een sterveling, haalde de godin Athena er Herakles bij (→ De twaalf werken van Herakles, p. 56). Dankzij hem behaalden de Olympische goden opnieuw de overwinning.

De goden waren niet alleen heer en meester over de Olympus. Ook de hemel behoorde tot hun terrein. Om te voorkomen dat die op de aarde viel, torste de titaan Atlas het hemelgewelf op zijn schouders. Vroeger was dit het werk van vier andere titanen, maar Zeus had hen tijdens de titanenstrijd met zijn bliksemschicht de nederlaag toegebracht. Als hun leider kreeg Atlas de zwaarste straf.

Beneden op aarde leefden de mensen onder de hoede van de Olympische goden. Met offers probeerden ze hen gunstig te stemmen. Ondergronds strekte zich de Hades uit, het rijk van de doden. Nog dieper lag de Tartarus, waar de overledenen terecht kwamen die veroordeeld waren tot eeuwige martelingen.

Verwijzing naar deze Griekse mythe in onze taal
titanenarbeid verrichten: erg zwaar werk doen

TYPHON (→ P. 8)

Typhon was zo groot dat hij met zijn hoofd tot aan de hemel en met zijn uitgestrekte armen van het westen naar het oosten reikte. Zijn bovenlijf was bezet met wel honderd vuurspuwende slangenkoppen en zijn benen bestonden uit een kluwen van slangen. Op aandringen van

zijn moeder, de godin Gaea, probeerde hij de goden op de Olympus te vermoorden, nadat die de giganten een verpletterende nederlaag hadden toegebracht (→ De wereld volgens de oude Grieken, zie boven). Zeus versloeg hem en gooide vervolgens de berg Etna boven op het eiland Sicilië, waar Typhon zich schuilhield. Wanneer hij vuur spuwt, komen er vlammen uit de Etna. Typhon was de vader van andere

monsters: de honden Cerberus en Orthos, de Chimaera, de Hydra van Lerna, de adelaar uit de Kaukasus

(→ Bestiarium, p. 61) en de Nemeïsche leeuw (→ De twaalf werken van Herakles, p. 56).

PROMETHEUS EN DE MENSEN (→ P. 10)

De titaan Prometheus was de kleinzoon van Uranus (→ De wereld volgens de oude Grieken, p. 55), en ook de schepper en behoeder van de mens. Toen Zeus van hen offers eiste voor de goden, slachtte Prometheus een rund. Het vlees stopte hij onder de ingewanden van het dier en de beenderen onder een laag vet. Vervolgens liet hij Zeus kiezen welke portie de mensen als offer moesten brengen. Zeus dacht dat het vlees onder het vet zat en koos voor de beenderen. Daardoor konden de mensen het voedzame vlees voor zichzelf houden.

Zeus was woedend op Prometheus en de mensen. Met de hulp van de andere goden schiep hij een wonderschone vrouw, Pandora, en stuurde haar naar de aarde. Maar eerst gaf hij haar een gesloten vat (de zogenaamde 'doos van Pandora'), waarvan niemand wist wat erin zat. Pandora huwde de broer van Prometheus. Uit nieuwsgierigheid opende ze het vat en liet daarmee alle kwaden van de wereld vrij die erin opgesloten zaten. Die achtervolgen de mensen sindsdien. Prometheus werd door Zeus zwaar gestraft.

Verwijzing naar deze Griekse mythe in onze taal
een doos van Pandora: een bron van problemen, ellende

DE TWAALF WERKEN VAN HERAKLES (→ P. 12)

De held Herakles was de zoon van een god (Zeus) en een sterveling (koningin Alkmene). Hij stond bekend om zijn kracht en moed. Hera, de jaloerse vrouw van Zeus, liet hem echter niet met rust. Op een keer stuurde ze de waanzin op hem af, waardoor Herakles nietsvermoedend zijn eigen vrouw en kinderen doodde. Om daarvoor boete te doen ging hij in dienst bij Eurystheus, de koning van Mycene. Eurystheus schrok zo van deze forse held dat hij hem zo snel mogelijk kwijt wilde. Daarom gaf hij Herakles allerlei gevaarlijke opdrachten. De ideeën werden hem aangereikt door Hera.

1. HET DODEN VAN DE NEMEÏSCHE LEEUW

De vreselijke leeuw van Nemea was onoverwinnelijk: de pijlen van Herakles braken af op zijn vacht, zijn zwaard verhoog en zijn knots brak in stukken. Maar toen de leeuw zich op een dag schuilhield in een grot met twee ingangen, versperde Herakles een ervan met rotsblokken. Hij sloop naar binnen via de andere ingang en wurgde het monster in het donker.

2. HET DODEN VAN DE HYDRA VAN LERNA

Toen Herakles de koppen van de Hydra één voor één probeerde af te hakken (→ Bestiarium, p. 62), groeiden op hun plek meteen nieuwe aan. Pas door de wonden van de afgehakte koppen met vuur dicht te schroeien, kon hij dit eindelijk stoppen. Een van de koppen was onsterfelijk. Hij hakte die er als laatste af en begrooft hem onder een zwaar rotsblok. Hij doopte zijn pijlen in het gif uit de opengereten buik van het monster. Tijdens het gevecht beet de grote krab Carcinus, de bondgenoot van de Hydra, hem in de benen. Herakles verbrijzelde hem met zijn knots.

3. HET VANGEN

VAN HET ERYMANTHISCHE EVERZWIJN

Het reusachtige everzwijn op de berg Erymanthus bedreigde de mensen en dieren. Herakles kwam het

tijdens de winter op het spoor en joeg het op door de diepe sneeuw. Hij bond de poten van het uitgeputte dier samen en bracht het levend naar koning Eurystheus. Die verstopte zich uit angst in een kruik.

4. HET VANGEN VAN DE HINDE VAN KERYNEIA

Deze hinde met bronzen hoeven en gouden gewei was weggelopen bij Artemis, de godin van de jacht. Een jaar lang zat Herakles het dier achterna. Hij verwondde het in de poot en liet het levend aan Eurystheus zien. Later liet hij de hinde op verzoek van Artemis vrij.

5. HET VERJAGEN VAN DE STYMPHALISCHE VOGELS

Met behulp van een grote ratel deed Herakles de bloedorstige Stymphalische vogels (→ Bestiarium, p. 64) eerst opschrikken. Daarna schoot hij de meeste één voor één neer met zijn pijlen of katapult. De rest kon ontsnappen.

6. HET SCHOONMAKEN VAN DE STALLEN VAN AUGIAS

Augias, de koning van Elis, hield een enorme veestapel in een reusachtig stallencomplex, dat hij nooit liet schoonmaken. Herakles moest die klus klaren in een dag. Op ingenieuze wijze sloopte hij een deel van de muren en groef hij sloten zodat twee naburige rivieren door de stal stroomden en alle mest wegspoelden.

Verwijzing naar deze Griekse mythe in onze taal
een augiasstal: een vreselijk vuile boel

7. HET VANGEN VAN DE STIER VAN KRETA
Deze stier was een prachtig dier. Maar sinds Poseidon, de zeegod, hem krankzinnig had gemaakt, vertrapte hij de velden en verbrandde alles met het vuur dat uit zijn neusgaten kwam. Herakles slaagde erin hem te vangen en bracht hem levend naar Eurystheus.

8. HET VANGEN VAN DE MERRIES VAN DIOMEDES

Diomedes, de koning van de Bistoniërs, voerde zijn merries mensenvlees afkomstig van zijn eigen gasten. Toen Herakles de dieren zijn stal uit joeg, zette Diomedes de achtervolging in. Maar hij delfde het onderspit en zijn lichaam werd door de held gevoerd aan zijn merries, die daarna met ronde buiken naar de stallen van Eurystheus werden gebracht.

9. HET BEMACHTIGEN VAN DE GORDEL VAN HIPPOLYTE

Hippolyte was de koningin van de Amazones, een volk van vrouwelijke krijgers. Ze was bereid om haar gordel, die haar bovenmenselijke kracht gaf, weg te schenken aan Herakles. Maar toen ontketende Hera een opstand van de Amazones tegen de held. Toen Hippolyte daarbij omkwam, rukte Herakles de gordel van haar lijf en keerde ermee terug naar Mycene.

10. HET STELEN VAN HET VEE VAN GERYON

Geryon was een reus met drie met elkaar vergroeide lichamen. Zijn vee werd gehoed door een herder en

De illustraties in dit boek verwijzen naar talrijke fresco's, vaasschilderingen en antieke beeldhouwwerken. Die voorwerpen bevinden zich onder andere in de collecties van het Nationaal Archeologisch Museum, het Akropolismuseum en het Agoramuseum in Athene, het Archeologisch Museum in Delphi, het Archeologisch Museum in Heraklion, het Louvre in Parijs, het British Museum in Londen, de Vaticaanse Musea in Rome, het Altes Museum en het Pergamonmuseum in Berlijn, het Kunsthistorisch Museum in Wenen, de Glyptothek München en het Nationaal Museum in Warschau.

De auteur dankt Zofia Różycka en dr. Marek Węcowski voor hun hulp bij de voorbereiding van dit boek.

www.lannoo.com

Registreer u op onze website en we sturen u regelmatig een nieuwsbrief met informatie over nieuwe boeken en met interessante, exclusieve aanbiedingen.

Oorspronkelijke titel: Nić Ariadny - Mity i labirynty

Oorspronkelijke uitgever: Wydawnictwo Dwie Siostry, Warschau

© Copyright by Jan Bajtlik, 2018

© Copyright Nederlandse uitgave, Uitgeverij Lannoo nv, Tiel, 2019

Vertaling © Greet Pauwelijn

Opmaak: Keppie & Keppie

D/2019/45/134

NUR 228

ISBN 978 94 014 6027 9

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand en/of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch of op enige andere manier zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.